

สรุปคำบรรยายโครงการอบรมเชิงวิชาการ เรื่อง “การฝึกอบรมวิชาครู รุ่นที่ 3 (1/2560)”

หัวข้อ “จรรยาวิชาชีพแห่งความเป็นครู”

โดย รศ.ดร.สิริพร ทิพย์คง

เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2560

ณ ห้องบรรยาย 1-403 อาคารอำนวยการ ชั้น 4

จรรยาวิชาชีพแห่งความเป็นครูและการเป็นมือครูอาชีพ

คำว่า “ครู” มีความหมายลึกซึ้งกว้างขวางมากนัก แต่ถ้าดูจากรากศัพท์ ภาษาบาลีว่า “ครุ” หรือ ภาษาสันสกฤตว่า “ครุ” นั้น มีความหมายว่า “ผู้สั่งสอนศิษย์ หรือ ผู้ควรได้รับการเคารพ” ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ครู” ไว้หลายประการ เช่น “ครู” คือ ผู้ทำหน้าที่สอนและให้ความรู้แก่ศิษย์ เพื่อให้ศิษย์เกิดความรู้ ความก้าวหน้าในสาขาวิชานั้น ๆ ยนต์ ชุ่มจิต (2541: 29) ได้อธิบายคำว่า “ครู” ดังนี้

1. ครู เป็นผู้นำทางศิษย์ไปสู่คุณธรรมชั้นสูง
2. ครู คือ ผู้อบรมสั่งสอนถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ เป็นผู้มีความหนักแน่น ควรแก่การเคารพของลูกศิษย์
3. ครู คือ ผู้ประกอบอาชีพอย่างหนึ่งที่ทำหน้าที่สอน มักใช้กับผู้สอนในระดับต่ำ กว่าวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษา

นอกจากนี้ คำว่า “ครู” ยังมีความหมายอื่น ๆ ได้อีก เช่น

1. “ครู คือ ปุชนีย์บุคคล” หมายถึง ครูที่เสียสละ เอาใจใส่เพื่อความเจริญของศิษย์ ซึ่งเป็นบุคคลที่ควรเคารพเทิดทูน
2. “ครู คือ แม่พิมพ์ของชาติ” หมายถึง การเป็นแบบอย่างที่ดีของลูกศิษย์ที่จะ ปฏิบัติตัวตามอย่างครู
3. “ครู คือ ผู้แจวเรือจ้าง” หมายถึง อาชีพครูเป็นอาชีพที่ไม่ก่อให้เกิดความ ร่ำรวย ครูต้องมีความพอใจในความเป็นอยู่อย่างสงบเรียบร้อยอย่างถ้วนทั่วต่อลาภยศความ สะดวกสบาย

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ครู คือ ผู้ที่ทำหน้าที่สอนให้ศิษย์เกิดความรู้ และมี คุณธรรม จริยธรรมที่ดี นำประโยชน์ให้แก่สังคมได้ในอนาคต

ครูคือผู้ยกระดับวิญญาณของมนุษย์ดังนั้นครูจึงต้องเปี่ยมด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครู (Teacher spirit) เปี่ยมด้วยคุณธรรมจริยธรรม ทั้งต่อตนเองและต่อวิชาชีพ

วิญญาณ หมายถึง ความรู้แจ้ง ความรู้สึกตัว จิต ใจซึ่งมีลักษณะของ “มโนธรรมสำนึกที่ฝังลึกอยู่ในจิต จนเกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในฐานะของตน และภารกิจของตนที่จะต้องกระทำต่อคนอื่นแล้ว สามารถแสดงออกได้อย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย แม้จะมีการถูกดึง ผลัก ให้เกิดความหวั่นไหวก็ไม่หวั่นไหวไปตามแรงผลักดันเหล่านั้น เป็นการปฏิบัติภารกิจอย่างทุ่มเทชีวิตจิตใจลงไปในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง

วิชาชีพครู เป็นวิชาชีพที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “วิชาชีพชั้นสูง” เนื่องจากมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. เป็นงานที่คำนึงถึงการให้บริการแก่สังคมเป็นหลัก (social service)
2. เป็นงานที่ใช้วิธีการแห่งปัญญาในการบริการ (intellectual foundation)
3. เป็นงานที่ผู้ปฏิบัติงานต้องได้รับการศึกษาและอบรมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานพอควร (a lengthy period of academic and practical training)
4. เป็นงานที่มีความเป็นอิสระในการท างานวิชาชีพ (high degree of autonomy)
5. เป็นงานที่มีจรรยาบรรณวิชาชีพ (codes of ethics)
6. เป็นงานที่มีองค์กรพิทักษ์ คุ้มครอง ควบคุม และพัฒนาวิชาชีพ (professional organization)

R.H. Tawney ได้ให้ข้อคิดไว้ในหนังสือ “The Acquisitive Society” ความว่า..

“วิชาชีพชั้นสูงใดๆ ก็ตามมีความหมายมิใช่แต่เพียงการรวมพวกของบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งหาเลี้ยงชีพโดยอาศัยอาชีพอย่างเดียวกันหรือบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ดำเนินงานเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของสมาชิกในกลุ่มนั้นเท่านั้น แต่มีความหมายที่สำคัญนอกเหนือไปยิ่งกว่านั้น คือความรับผิดชอบในเรื่องความสามารถหรือคุณภาพของสมาชิกในวิชาชีพนั้นและการกำหนดข้อห้ามสมาชิกไม่ให้กระทำการหรือประพฤติอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดผลประโยชน์แก่สมาชิกเป็นส่วนตัว การกระทำที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงของวิชาชีพหรือหน่วยงานนั้นๆ โดยส่วนรวมแล้วสมาชิกจะกระทำมิได้”

อาชีพอะไรบ้างที่มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ

เช่น ครู แพทย์ พยาบาล วิศวกร นักกฎหมาย เภสัช ทันตแพทย์

เพราะอะไรต้องมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ เพราะทำงานกับใคร? เพราะต้องทำงานกับคน แต่ครู ใช้ระยะเวลายาวนาน วุฒิภาวะเป็นสิ่งสำคัญในการประกอบอาชีพ ต้องใช้เวลาและสั่งสมประสบการณ์

วุฒิภาวะ หมายถึง การเจริญเติบโตของโครงสร้างทางร่างกายอย่างเป็นลำดับขั้นตามธรรมชาติจนถึงจุดสูงสุด มีผลให้เกิดความพร้อมที่จะประกอบกิจกรรมได้เหมาะสมกับวัย เป็นสภาวะที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ใช่การเรียนรู้หรือประสบการณ์

ถ้าทุกวิชาชีพรักษารายบรรณในวิชาชีพของตน ปัญหาต่าง ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น

- จรรยาบรรณวิชาชีพต่างๆ เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยให้เกิดประโยชน์ทั้งในเรื่องส่วนตัวและส่วนรวม เนื่องจากจรรยาบรรณ
- ช่วยควบคุมมาตรฐานคุณภาพของการประกอบวิชาชีพ
- ช่วยควบคุมจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพ
- ช่วยทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิตามกฎหมายสำหรับผู้ประกอบอาชีพให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมช่วยส่งเสริมภาพพจน์ที่ดีงามของผู้ประกอบวิชาชีพและวงการวิชาชีพอันมีผลทำให้เป็นที่ยอมรับนับถือ สร้างความเจริญมั่นคงให้แก่วงการวิชาชีพนั้น ๆ

คุณธรรม หมายถึง หลักของความคิดความงาม ความถูกต้อง ซึ่งจะแสดงออกมาโดยการกระทำทางกายวาจาและจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัยเป็นสิ่งที่มิมีประโยชน์ต่อตนเองผู้อื่น และสังคมให้เกิดความรักสามัคคี ความอบอุ่นมั่นคงในชีวิต

จริยธรรม หมายถึงแนวทางซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม และเป็นลักษณะที่สังคมต้องการเป็นสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมส่วนรวม บุคคลที่มีจริยธรรมอยู่ในตนเอง ย่อมเป็นที่ยอมรับนับถือของคนในสังคมและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข เป็นคนที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของสังคมส่วนรวม

จรรยาบรรณคัมมาตฐานจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพ คิดดีทำดี ทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิตามกฎหมายสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพให้ถูกต้องตามครรลองครองธรรม

จรรยาบรรณมิใช่กฎหมายโดยตรง แต่เป็นมารยาททางสังคมที่ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทของสมาชิกในวิชาชีพนั้นๆ ให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะของงานในสายวิชาชีพของตน

สรุป

จรรยาบรรณ คือ ประมวลพฤติกรรมที่กำหนด ลักษณะมาตรฐานการกระทำของครู อันจะทำให้วิชาชีพครูก้าวหน้าอย่างถาวร โดยที่ครูจะต้องดำเนินการเรียนการสอนโดยการยึดจรรยาบรรณต่อวิชาชีพต่อผู้เรียน และต่อตนเอง ในการทำหน้าที่ของครูให้สมบูรณ์

จรรยาบรรณของวิชาชีพ

จรรยาบรรณต่อตนเอง

1. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจสังคมและการเมืองอยู่เสมอ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

3. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

4. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ
6. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ
7. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือ ยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

8. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

จรรยาบรรณต่อสังคม

9. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและยึดมั่นในการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ครูผู้สอนในมหาวิทยาลัยมีความเป็นครู และความเชี่ยวชาญเฉพาะศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญ ในการให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มุ่งสร้างและพัฒนา “ปัญญาชน” ให้เชี่ยวชาญในศาสตร์เฉพาะ ทางอันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติบ้านเมืองต่อไป

การศึกษาเพื่อความเป็นครู ไม่ว่าจะครูจะอ่านอะไรก็ตามครูต้องถามตนเองด้วยคำถาม 3 คำถาม

1. ท่านเข้าใจหรือไม่
2. ท่านเข้าใจอย่างไร
3. ถ้าท่านจะอธิบายให้คนอื่นเข้าใจ ท่านจะอธิบายว่าอย่างไร

ครูมืออาชีพ หมายถึง ครูที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนมีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนและได้รับการยกย่อง ครูที่มีสมรรถนะในด้านความสามารถในการจัดการเรียน การสอน การประเมินองค์รวมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการพัฒนาและประเมินหลักสูตร การศึกษาค้นคว้าวิจัย การเป็นผู้นำการส่งเสริมและแก้ปัญหาของผู้เรียน ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์และร่วมมือกับชุมชน

**ลักษณะของครูมืออาชีพครูมืออาชีพมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ สอนดี มีคุณธรรมและวินัยใฝ่
ก้าวหน้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง**

- 1) ครูมืออาชีพต้องสอนดี หมายถึง จัดกระบวนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญจัดสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด ความต้องการและตามสภาพของผู้เรียน จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้คิด ปฏิบัติและเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรมและกระบวนการเรียนรู้จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ สามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองจากเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
- 2) ครูมืออาชีพต้องมีคุณธรรมและวินัย หมายถึง ต้องปฏิบัติตามระเบียบ วินัยข้าราชการ และปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพ
- 3) ครูมืออาชีพต้องใฝ่ก้าวหน้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หมายถึง ต้องพัฒนาตนเอง ศึกษาหาความรู้เพิ่มพูนทักษะ และมีเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงาน พัฒนาการเรียนการสอน จัดกระบวนการเรียนรู้ที่บ่งชี้ว่าสอนได้อย่างต่อเนื่อง พัฒนาผู้เรียน และมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้ดี เก่ง และมีสุข

กระบวนการพัฒนาการสอนสู่ครูมืออาชีพ

กระบวนการพัฒนาการสอนสู่ครูมืออาชีพมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ประเมินตนเองเพื่อตรวจสอบจุดเด่นและจุดด้อย
2. พัฒนาความรู้ความสามารถรอบด้าน
3. จัดการเรียนรู้ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ
4. สร้างผลงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมวิชาชีพ
5. เสนอผลงานสู่ความก้าวหน้าในวิชาชีพ

คนเป็นครูจะต้องมี พรหมวิหาร 4 หลักธรรมประจำใจของครู

เมตตา	คือ	อยากเห็นลูกศิษย์มีความสุข
กรุณา	คือ	อยากเห็นลูกศิษย์พ้นทุกข์การให้ความช่วยเหลือ
มุทิตา	คือ	ยินดีที่เห็นลูกศิษย์ได้ดีถ้าเห็นใครดี ต้องดีใจด้วย
อุเบกขา	คือ	เข้าใจในธรรมชาติของศิษย์ต้องปล่อยวาง

คนเป็นครูต้องมีความเมตตา กรุณา (ความเมตตา ความรักใคร่ ปราบปรามที่จะเห็นคนอื่นมีความสุขความเจริญ กรุณา หมายถึง การให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นเดือดร้อน)มีคุณธรรมจริยธรรม ขยัน อดทน เข้มแข็งและถ้ามีเมตตากรุณาแล้วจะง่ายต่อการอดทน การที่จะเป็นที่รักของคนอื่นเราก็ต้องรักคนอื่นก่อน ดังคำกล่าวที่ว่า “ถ้าต้องการความเป็นมิตร ก็ต้องผูกมิตรไมตรีต่อคนอื่น

ลูกศิษย์ในปัจจุบันมีหลายแบบ

- (1) ประพฤติดี เรียนดี
- (2) ประพฤติไม่ดี เรียนดี
- (3) ประพฤติดี เรียนไม่ดี
- (4) ประพฤติไม่ดี เรียนไม่ดี

- ผู้เรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรงพูดจาไม่เพราะ ไม่รู้จักกาลเทศะ

วิธีการแก้ปัญหา โดยการชี้แจงเหตุผลใจเย็น รับฟัง ต้องระมัดระวังเพราะการอธิบายบางครั้งเป็นการให้ข้อมูล ผู้เรียนก็จะเลี้ยวกลับมา ครูต้องถามข้อมูล รับฟัง แก้ไปแต่ละปัญหา

- ลูกศิษย์ปัจจุบัน โตแต่ตัวขาดวุฒิภาวะ ไม่ฟัง ไม่คิดไม่ถาม ไม่เขียนวันๆใช้แต่โทรศัพท์และคอมพิวเตอร์ เป็นทาสของเทคโนโลยี

ดังนั้น บุคคลที่เก่งจึงมีเฉพาะคนที่พัฒนานวัตกรรมเท่านั้น

การอธิบาย ลูกศิษย์ให้ตั้งใจเรียนให้ตนเองเรียนสำเร็จ แล้วจึงไปทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

คนในปัจจุบันคิดอย่างไร

ความคิดของคนส่วนใหญ่ เราจะเป็นอะไร เราทำอย่างนี้แล้วเราจะได้อะไร ซึ่งทำให้มีปัญหา เพราะคนเราต้องการสิทธิแต่ไม่สนใจหน้าที่ ไม่ค่อยมีคนคิดว่า เราจะทำอะไรทำได้หรือไม่ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างไร

อาชีพครูในปัจจุบันมีความท้าทายมาก

เมื่อตอนที่นักศึกษาไม่ได้เข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัย นักศึกษาจะใช้เวลาพยายามอย่างมาก เพื่อให้ผ่านการคัดเลือกเข้ามาเรียน ดูเสมือนว่าอยากจะมาเรียนจริงๆ พร้อมจะทุ่มเทชีวิตจิตใจในการเรียน การศึกษาหาความรู้ แต่พอนักศึกษาได้เข้ามาเรียน บางคนเกียจคร้าน ไม่ตั้งใจเรียน หนีเรียน ดิตเกมการแก้ปัญหาลูกศิษย์ จึงเป็นเรื่องท้าทายและพิสูจน์ว่าครูมีปัญญาจริงหรือไม่ มีความเมตตากรุณาจริงหรือไม่

ลูกศิษย์ที่ครูสอน ทำอย่างไรให้ คิดได้ คิดดี คิดเป็น และคิดชอบครูต้องสอนทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และความประพฤติดี

ลูกศิษย์บางคนมีสภาพขวัญถูกระเจิง จะสอบแล้วยังไม่ได้อ่านหนังสือ ทบทวนบทเรียน ดังนั้นการแนะนำวิธีการเรียนเป็นระยะ ให้งานเป็นระยะจะช่วยได้ **เน้น ย้ำ ส จิ ปุ ลิ** (ฟัง คิดถาม เขียน) ให้ผู้เรียนประเมินตนเองว่าวันนี้ได้เรียนรู้อะไรอยากให้ผู้สอนช่วยเหลือเรื่องอะไร โดยให้ผู้เรียนเขียนบันทึกการเรียนรู้อัน (Journal writing)

ครูบางคนสอนไม่เข้าใจ พูดอยู่คนเดียว แล้วไปโกรธลูกศิษย์ว่าไม่ฟัง ดังคำกล่าวที่ว่า

“พูดไปเขาไม่รู้กลับขู่เขา ว่าโง่งมเงอะเซอะหนักหนา

ตัวของตัวทำไม่โกรธา ว่าพูดจาให้เขาไม่เข้าใจ”

การสอนเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์

ครูในปัจจุบันต้องเป็นอย่างไร

ต้องเป็นคนตื่นตัว ทันเหตุการณ์ เนื้อหาวิชาที่นำมาพูดและนำมาแสดงนั้นต้องเหมาะสมกับยุคสมัย มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์โกรธ เพราะอารมณ์โกรธจะทำให้ขาดการยั้งคิด และอาจจะทำให้การตัดสินใจผิดพลาด หรือทำงานบกพร่อง

ฝึกทำจิตใจให้สงบ สิ่งใดควรพูด สิ่งใดไม่ควรพูด ใส่ใจในเรื่องที่ควรใส่ใจ ไม่ใส่ใจในเรื่องที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนความวุ่น ความสับสน ใครว่าเรา นิินทาเรา อย่าไปสนใจแต่การท างานต้องใส่ใจ รู้จักปล่อยวาง ในบางเรื่อง และยึดถือในบางเรื่อง

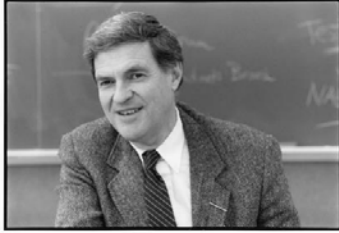
ครูจึงเป็นผู้บริการสังคมเหนือตน โดยให้ความสำคัญกับสังคม มีความเอื้ออาทรต่อสังคม มีความเมตตา ห่วงดีต่อสังคม สำนึกคุณของสังคม จะต้องมีความรู้สึกเป็นพวกเราสูง สถาบันของเราเพื่อนของเรา ผู้บังคับบัญชาของเรา ลูกศิษย์ของเราสำหรับบุคคลที่บริการตนเองเหนือสังคม คือบุคคลที่ประกอบอาชีพส่วนตัวต่างๆ ที่สร้างความมั่งคั่งร่ำรวยในด้านทรัพย์สินให้แก่ตนเอง

ดังนั้น ครูจึงเป็นคนมีอารมณ์ดี มั่นคง เสมอต้นเสมอปลายยิ้มแย้มแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีอารมณ์ขันที่เหมาะสมเป็นผู้ให้ความรู้ สั่งสอนสิ่งที่ควรปฏิบัติ มีความบริสุทธิ์ใจทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และหน้าที่ในการทำงาน มีความยุติธรรมมุ่งที่จะยกฐานะของศิษย์ให้สูงขึ้นและคนที่เป็นครูด้วยจิตวิญญาณ อาจจะไม่รวยเงินทองแต่รวยน้ำใจ รวยความดี รวยความสุขใจเมื่อเห็นศิษย์มีความเจริญก้าวหน้า

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้านความชำนาญการและความรู้เท่าทันด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการงานและการดำเนินชีวิตโดยการนำทักษะในศตวรรษที่ 21 ทุกทักษะไปใช้ผู้เรียนทุกคนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาหลักด้านวิชาการ การที่ผู้เรียนจะสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยบูรณาการของพื้นฐานความรู้ดังกล่าวผู้เรียนต้องเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นเพื่อให้ประสบความสำเร็จในโลกทุกวันนี้ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์การสื่อสารและการร่วมมือกัน

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการแข่งขัน ต้องการบุคคลที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง (รู้จริง)

การเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง (Deep Learning) หมายถึง การเรียนรู้จากข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ถ่ายทอดสิ่งที่รู้ไปสู่คนอื่นได้ มีความเข้าใจและนำความรู้ไปใช้ได้



Ted Sizer (2004) stated that the goal of education is for students to “learn to use their minds well. We should see every test we create, every activity we do, and every assessment that we use. Teachers should ask the question, “Can my curriculum help students learn to use their minds well and apply what they know to their world beyond school?”

ที่มา: เติลนิวส์ออนไลน์คำพูด เวลา และโอกาส 3 สิ่งในชีวิตที่ไม่อาจหวนคืน!

หนึ่ง “คำพูด” คิดก่อนพูด เอาใจเขามาใส่ใจเรา ยึดความสัตย์จริง รักษาคำพูดจะช่วยเรียกมิตร เป็นที่ยกย่อง และน่านับถือน้ำใจ

สอง “เวลา” ใน 1 วัน ทุกคนมีเวลาเท่ากัน จึงต้องวางแผนใช้เวลาให้คุ้มค่าเพื่อสร้างกำไรด้านปัจจัย 4 ให้กับตนเองและครอบครัว ได้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงและแข็งแรงที่สุดปัจจัย 4 ของคนเรามีอะไรบ้าง

สาม “โอกาส” ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยนักในชีวิตของหลายๆ คนและส่วนใหญ่ก็มาถึงโดยไม่ทันตั้งตัว ผู้ที่เตรียมตนเองให้พร้อมอยู่เสมอ เพื่อรอจังหวะและใช้โอกาสที่มาถึงนั้นให้ดีที่สุด ย่อมได้รับประโยชน์สิ่งสำคัญ พึงระมัดระวัง ควบคุมรักษา 3 สิ่งที่มีค่า “คำพูด เวลา และโอกาส” ไม่ให้สูญหายอย่างน่าเสียดายโดยใช้ “สติ” รู้ตัวอยู่เสมอ

สรุปคำบรรยายโครงการอบรมเชิงวิชาการ เรื่อง “การฝึกอบรมวิชาครู รุ่นที่ 3 (1/2560)”

หัวข้อ “การเรียนรู้เพื่อการสะท้อนคิด”

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา

เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2561

ณ ห้องบรรยาย 1-403 อาคารอำนวยการ ชั้น 4

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีการเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านและบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาดังกล่าวก็คือครู เพราะครูเป็นผู้ที่มีหน้าที่สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ และการพัฒนาโดยรอบให้เกิดในตัวผู้เรียน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเชิงวิชาการ นำไปสู่การมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งการดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ดังนั้นการจะพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพจึงย่อมต้องพึ่งพาอาศัยครูที่มีคุณภาพ ครูที่มีความเป็นครู ไม่ใช่แค่เป็นมืออาชีพในศาสตร์ที่สอน แต่ภารกิจที่สำคัญของคนเป็นครูในระดับอุดมศึกษา คือ ต้องสามารถครองร่างกาย อารมณ์ และจิตใจ ในการถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์และการที่ศิษย์นำความรู้ที่ได้รับนั้นไปใช้ อย่างเกิดคุณค่ามากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้น ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามทฤษฎีการเรียนรู้ของเบนจามิน บลูมและคณะ (Bloom et al, 1956) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain)
2. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)
3. ด้านเจตพิสัย (Affective Domain)

พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) พฤติกรรมด้านสมองเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความรู้ ความคิด ความเฉลียวฉลาด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา

พฤติกรรมทางพุทธิพิสัย 6 ระดับ ได้แก่

1. **ความรู้ความจำ** ความสามารถในการเก็บรักษามวลประสบการณ์ต่าง ๆ จากการที่ได้รับรู้ไว้และระลึกสิ่งนั้นได้เมื่อต้องการเปรียบดั่งเทปบันทึกเสียงหรือวีดิทัศน์ที่สามารถเก็บเสียงและภาพของเรื่องราวต่างๆได้ สามารถเปิดฟังหรือดูภาพเหล่านั้นได้เมื่อต้องการ
2. **ความเข้าใจ** เป็นความสามารถในการจับใจความสำคัญของสื่อ และสามารถแสดงออกมาในรูปแบบของการแปลความ ตีความ คาดคะเน ขยายความ หรือ การกระทำอื่น ๆ
3. **การนำความรู้ไปใช้** เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในกาแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ จึงจะสามารถนำไปใช้ได้

4. **การวิเคราะห์** ผู้เรียนสามารถคิด หรือ แยกแยะเรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญได้ และมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ความสามารถในการวิเคราะห์จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ความคิดของแต่ละคน
5. **การสังเคราะห์** ความสามารถในการที่ผสมผสานส่วนย่อย ๆ เข้าเป็นเรื่องราวเดียวกันอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่สมบูรณ์และดีกว่าเดิม อาจเป็นการถ่ายทอดความคิดออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย การกำหนดวางแผนวิธีการดำเนินงานชิ้นใหม่ หรือ อาจจะทำให้เกิดความคิดในอันที่จะสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นนามธรรมขึ้นมาในรูปแบบ หรือ แนวคิดใหม่
6. **การประเมินค่า** เป็นความสามารถในการตัดสิน ติราคา หรือ สรุปเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ออกมาในรูปของคุณธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นไปตามเนื้อหาสาระในเรื่องนั้น ๆ หรืออาจเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมนยอมรับก็ได้

จิตพิสัย (Affective Domain) (พฤติกรรมด้านจิตใจ) ค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม พฤติกรรมด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดแทรกสิ่งที่ดีงามอยู่ตลอดเวลา จะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้

ด้านจิตพิสัย จะประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย ๆ 5 ระดับ ได้แก่

1. **การรับรู้** เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้านั้นว่าคืออะไร แล้วจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น
2. **การตอบสนอง** เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้านั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว
3. **การเกิดค่านิยม** การเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่านั้น ๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกลายเป็นความเชื่อ แล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น
4. **การจัดระบบ** การสร้างแนวคิด จัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ถ้าเข้ากันได้ก็จะยึดถือต่อไป แต่ถ้าขัดกันอาจไม่ยอมรับอาจจะยอมรับค่านิยมใหม่โดยยกเลิกค่านิยมเก่า
5. **บุคลิภาพ** การนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงามพฤติกรรมด้านนี้ จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่าง ๆ จนกลายเป็นค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิด อุดมคติ ซึ่งจะเป็ความรับผิดชอบทางพฤติกรรมของคนคนจะรู้ตัวรู้อย่างไรนั้น ก็เป็นผลของพฤติกรรมด้านนี้

ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) (พฤติกรรมด้านกล้ามเนื้อประสาท) พฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรงโดยมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะ

พฤติกรรมด้านทักษะพิสัย ประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย ๆ 5 ชั้น ดังนี้

1. **การรับรู้**เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง หรือ เป็นการเลือกหาตัวแบบที่สนใจ
2. **กระทำตามแบบ หรือ เครื่องชี้แนะ ...** เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบที่ตนสนใจและพยายามทำซ้ำ เพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจให้ได้ หรือ สามารถปฏิบัติงานได้ตามข้อแนะนำ
3. **การหาความถูกต้อง** พฤติกรรมสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องชี้แนะ เมื่อได้กระทำซ้ำแล้ว ก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติ
4. **การกระทำอย่างต่อเนื่อง**หลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็นของตัวเองจะกระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานที่ยุ่งยากซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง คล่องแคล่ว การที่ผู้เรียนเกิดทักษะได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนและกระทำอย่างสม่ำเสมอ
5. **การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ** พฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่อง จนสามารถปฏิบัติ ได้คล่องแคล่วว่องไวโดยอัตโนมัติ เป็นไปอย่างธรรมชาติซึ่งถือเป็นความสามารถของการปฏิบัติในระดับสูง

ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี ทักษะชีวิตและอาชีพ

1. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม
 - คิดสร้างสรรค์
 - ใส่ใจนวัตกรรม
 - มีวิจรรย์ญาณ
 - แก้ปัญหาเป็น
 - สื่อสารดี
 - เต็มใจร่วมมือ

รูปแบบการสอน (Instruction model) หมายถึง การจัดการสอนของครูอย่างมีระบบและมีขั้นตอน เพื่อให้เด็กเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมมีหลายรูปแบบ

เช่น **สุ-จิ-ปุ-ลิ**

- สุ** เป็นทักษะการรับเข้ามา อาทิ ฟัง สังเกต อ่าน สัมผัสต่างๆนี้คือประตูด่านแรกของการเรียนรู้
- จิ** คิดไตร่ตรอง คิดเชิงบวก คิดแบบเป็นกลาง คิดแบบสร้างสรรค์ไม่ติดหล่มเก่าๆ เป็นช่วงที่เรียบเรียงหรือเกิดการเรียงตัวทางความคิด

ป การตั้งคำถาม การตั้งโจทย์วิจัย การถามอะไรก็ได้ อาจจะยังไม่ต้องกังวลในการหาคำตอบ การสร้างโมเดล การร่างต้นแบบทางความคิด สิ่งเหล่านี้ เป็นนัยของการถามทั้งนั้น คนที่ทำงานก็อาจจะถามง่ายๆแค่ว่า มันยังมีวิธีที่ทำได้ดีกว่านี้อีกหรือไม่

ล เมื่อเราลงมือทำ แล้วเข้าใจอะไรบางอย่าง เกิดภาวะเข้าถึงใจในบางเรื่อง แล้วเราจดจำ จะด้วยความทรงจำหรือบันทึกเก็บไว้ในรูปแบบใดก็ได้

รูปแบบการสอนแบบ สุ-จิ-ปุ-ล เป็นรูปแบบการสอนรูปแบบหนึ่งที่ครูควรนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้หลายกรณี เช่น การสอนที่เริ่มต้นด้วยการให้ผู้เรียนทำกิจกรรมสำรวจตรวจสอบ สืบค้นข้อมูล หรือฟังการบรรยาย เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด หรือส่งเสริมให้ผู้เรียนถามคำถามหรือข้อสงสัย นำมาสู่การอภิปรายหาคำตอบของคำถาม และลงข้อสรุปเป็นองค์ความรู้ โดยผู้เรียนจะเป็นผู้บันทึกข้อสรุปลงในสมุดจด การสอนตามรูปแบบนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียน คิด ถามคำถาม และจดบันทึกข้อสรุปเป็นใจความสำคัญ หรือองค์ความรู้ที่ได้เรียน

2. ทักษะสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี

- อัปเดตทุกข้อมูลข่าวสาร
- รู้เท่าทันสื่อ
- รอบรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- ฉลาดสื่อสาร

3. ทักษะชีวิตและอาชีพ

- มีความยืดหยุ่น
- รู้จักปรับตัว
- ริเริ่มสิ่งใหม่
- ใส่ใจดูแลตัวเอง
- รู้จักเข้าสังคม
- เรียนรู้วัฒนธรรม
- มีความเป็นผู้นำ
- รับผิดชอบหน้าที่
- พัฒนาอาชีพ
- หมั่นหาความรู้รอบด้าน

การเรียนรู้เพื่อการสะท้อนคิด เกิดการทบทวน การไตร่ตรอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง Reflective มีความหมายว่าการคิดที่ลึกซึ้งในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ส่วนคำว่า Learning คือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้จากการที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเข้าไป ซึ่งการเรียนรู้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งวิธีคิดและวิธีปฏิบัติ

ในการวางแผนการสอน เวลาถือเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด

- ตั้งคำถาม สิ่งที่ยากรู้/อยากได้ประสบการณ์ เกี่ยวกับ “การเรียนรู้เพื่อการสะท้อนคิด” อะไรบ้าง (ในกระดาษ A4) ดังนี้
- เขียนชื่อไว้ที่หัวกระดาษ ตัวอย่างดังนี้

ชื่อ.....

สิ่งที่ยากรู้/อยากได้ประสบการณ์ “การเรียนรู้เพื่อการสะท้อนคิด” อะไรบ้าง?

1)

2)

3)

- ทำการรวบรวมส่งวิทยากรผู้บรรยาย

กิจกรรมสะท้อนคิด ชุดคำถามที่ 1 สื่อสารสร้างสรรค์ สังคมอุดมการณ์ (4 ป.)



ตอบคำถาม 4 ข้อ โดยเริ่มจาก

1. เขียนชื่อ..... ไว้ที่หัวกระดาษ
 2. ครองตำแหน่งทางวิชาการ..... สาขาวิชา..... ประจำคณะ.....
 3. เลือกวิชาที่อาจารย์สอน/ได้รับมอบหมาย 1 วิชา ที่รู้สึกภูมิใจ
โดยเขียนรายละเอียดดังนี้ วิชา.....
นักศึกษาที่จะมาเรียนสาขา..... ชั้นปี..... จำนวนนักศึกษา.....คน
- พร้อมตอบคำถามทั้ง 4 ข้อ แต่ละข้อใช้เวลาในการเขียนคำตอบ ข้อละ 30 วินาที



คำถามที่ 1 สิ่งที่คุณภาคภูมิใจที่ได้สอนวิชานี้ คืออะไร (ปลื้ม)

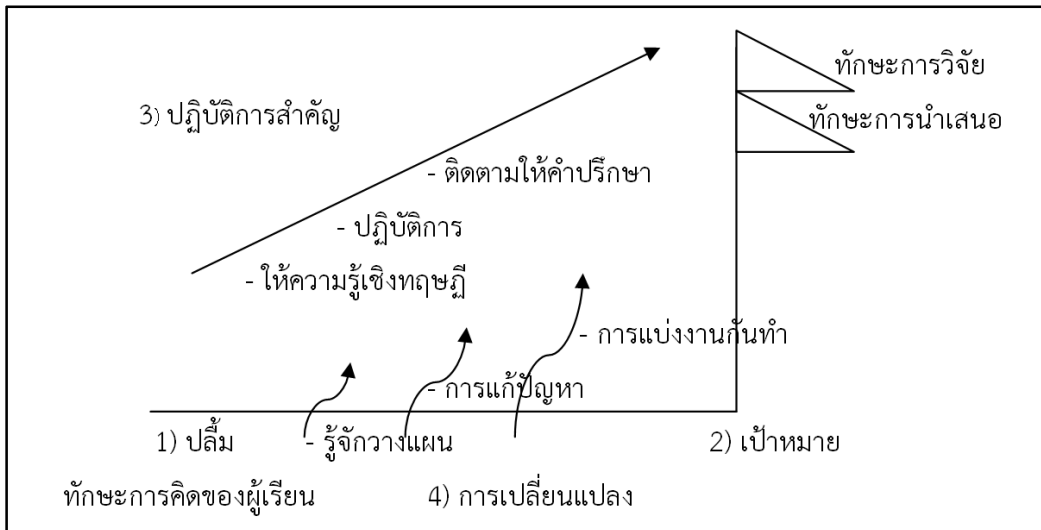
คำถามที่ 2 ในการสอนรายวิชาที่อาจารย์รู้สึกภูมิใจ/ยากในการสอนนั้น สิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงนักศึกษาที่จะมาเรียนวิชานี้มีอะไรบ้าง มีเป้าหมาย/อยากเปลี่ยนแปลงนักศึกษาในเรื่องใด (ภายในวันที่ 30 เมษายน 2561 เป้าหมายที่ฉันทต้องการเปลี่ยนแปลงนักศึกษาที่มาลงทะเบียนเรียนวิชานี้คือ.....) (เป้าหมาย) เช่น ต้องการให้นักศึกษามีความรู้ในเรื่องที่สอน ต้องการให้นักศึกษามีความรับผิดชอบ เป็นต้น

คำถามที่ 3 วางแผนปฏิบัติการสำคัญที่ต้องทำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีอะไรบ้าง (ปฏิบัติ)

คำถามที่ 4 การเปลี่ยนแปลงเล็กๆ ของนักศึกษาที่ต้องเกิดขึ้นระหว่างทาง อันบ่งชี้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่จะเกิดขึ้นมีอะไรบ้าง (เปลี่ยนแปลง)

จากกิจกรรมสื่อสารสร้างสรรค์ สังคมอุดมการณ์ ทำให้เกิดการมองเข้ามาในตัวเอง จนเกิดการ**ปลื้ม**ที่ตัวเองได้ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ที่จะสามารถเจริญเติบโตออกไปรับใช้สังคมได้ ได้เปลี่ยนทัศนคติในการมองนักศึกษาให้เกิดความเข้าใจและช่วยให้นักศึกษาได้มีทักษะการคิด กระบวนการคิดที่ดีและทำให้เรามีกลวิธีในการสอนที่ดีขึ้น ในส่วนของ**เป้าหมาย** เช่น ต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะการวิจัยและมีทักษะในการนำเสนองานได้ดี

การ**ปฏิบัติ**เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เช่น ต้องมีการให้ความรู้เชิงทฤษฎีและให้ผู้เรียนปฏิบัติการ รวมไปถึงการที่ผู้สอนติดตามผลการเรียนรู้และให้คำปรึกษา และการ**เปลี่ยนแปลง**เล็ก ๆ ที่ต้องเกิดขึ้นระหว่างทาง เช่น เห็นพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงที่มากขึ้น เช่น ผู้เรียนรู้จักการวางแผน การแก้ปัญหาและการแบ่งงานกันทำ รวมไปถึงมีทักษะในการนำเสนอเพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างชัดเจน



จากนั้นทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากสิ่งที่ปลื้ม เป้าหมาย ปฏิบัติ และเปลี่ยนแปลง ภายในกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน ดังต่อไปนี้

รอบที่	พูด 4 ประเด็น (1 นาที)	ฟัง/สะท้อนสาระ (1 นาที)	ฟัง/สะท้อนอารมณ์ (0.30 นาที)	ฟัง/สะท้อนท่าที (0.30 นาที)
1	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4
2	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 1
3	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 1	คนที่ 2
4	คนที่ 4	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3

รอบที่ 1

คนที่ 1 เป็นผู้พูด ทั้ง 4 ประเด็น จากสิ่งที่ปลื้ม เป้าหมาย ปฏิบัติและเปลี่ยนแปลง
 คนที่ 2 จากการเป็นผู้ฟังคนที่ 1 ทำการพูดเพื่อสะท้อนสาระจากสิ่งที่ได้ฟัง
 คนที่ 3 จากการเป็นผู้ฟังคนที่ 1 ทำการพูดเพื่อสะท้อนอารมณ์จากสิ่งที่ได้ฟัง
 คนที่ 4 จากการเป็นผู้ฟังคนที่ 1 ทำการพูดเพื่อสะท้อนท่าทีจากสิ่งที่ได้ฟัง
 โดย รอบที่ 2,3 และ4 ทำการเปลี่ยนบทบาทกันภายในกลุ่มมาเป็นผู้พูด ผู้ฟัง และสะท้อนสาระ สะท้อนอารมณ์และสะท้อนท่าที เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ว่าได้เรียนรู้อะไรและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเรื่องอะไรเกี่ยวกับการเรียนการสอนได้



After Action Review (Reflection) จากกิจกรรมที่ได้ทำการสื่อสารแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน พบว่า ทำให้ได้ทบทวนตัวเองว่าสิ่งที่เราปลื้มใจที่ได้สอนวิชานี้คืออะไร ในการสอนรายวิชาที่อาจารย์รู้สึกภูมิใจ/ยากในการสอนนั้น สิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงนักศึกษาที่จะมาเรียนวิชานี้มีอะไรบ้างหรือมีเป้าหมาย/อยากเปลี่ยนแปลงนักศึกษาในเรื่องใด นำไปวางแผนปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการเปลี่ยนแปลงเล็กๆ ของนักศึกษาที่ต้องเกิดขึ้นระหว่างทางนั้นมีอะไรบ้าง

After Action Review : AAR			
1. สิ่งที่ทำ	2. ผลที่เกิด	3. บทเรียนที่ได้	4. การนำไปใช้
1) ฟัง-คิด-เขียน คำถาม 4ป
2) วิเคราะห์คำตอบ โดยใช้แผนภาพ
3) Dialogue พูด/ ฟัง/สะท้อนคิด
4) แลกเปลี่ยน
5) AAR

ห้องเรียนคุณภาพกับการสะท้อนคิด

แนวคิดและความหมาย Reflective Thinking

John Dewey (1933) เป็นบุคคลแรกที่ใช้คำว่า “Reflective Thinking” เป็นครั้งแรก ในหนังสือชื่อ “How we think” โดยได้ให้ความหมายไว้ว่า “เป็นการคิดพิจารณาอย่างรอบคอบและจริงจังเกี่ยวกับความเชื่อใดๆ หรือความรู้บนพื้นฐานของสิ่งที่สนับสนุนการคิดพิจารณานั้น และหมายถึงการพิจารณาข้อสรุป ที่เป็นเป้าหมายของการคิดนั้น”

ต่อมา Schon (1983, 1987) ได้สร้างคำว่า “Reflective practice” และได้เสนอแนวคิดไว้ 2 ลักษณะ คือ การคิดไตร่ตรองที่เกิดขึ้นขณะปฏิบัติงาน (reflection-in-action) และ การคิดไตร่ตรองหลังจากผ่าน ประสบการณ์นั้นมาแล้ว (reflection-on-action) ต่อมา Killon & Todnew (1991) ได้เสนอแนวคิดเพิ่มเติม คือ การคิดไตร่ตรองถึงการปฏิบัติงานในอนาคต (reflection-for-action)

ความสำคัญของการคิดไตร่ตรอง

- ทำให้ครูสามารถปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ มีการวิเคราะห์เหตุผล ในการปฏิบัติงานของตน
- ช่วยให้ผู้สามารถสร้างแผนการสอนที่มีความสร้างสรรค์ และเหมาะสมกับผู้เรียนมากขึ้น
- ช่วยให้ผู้ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง
- พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงหรือทักษะการคิดที่ซับซ้อน (high order or more complex thinking skill)

กระบวนการคิดไตร่ตรอง

จากการสังเคราะห์แนวคิดของ Dewey (1933) Roger (2002) Bigge and Hunt (1979) Montgomery (1993) Eby (1998) Mcduffie (2001) และ Taggart and Wilson (2005) สามารถสรุปได้ว่ากระบวนการคิดไตร่ตรองประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ปัญหา และระบุปัญหา ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ขั้นที่ 3 ขั้นการหาทางเลือกในการแก้ปัญหา และขั้นที่ 4 ขั้นการตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ปัญหา ขั้นที่ 5 ขั้นการประเมินผลการแก้ปัญหา

การวัดความสามารถในการคิดสะท้อน

จากการสังเคราะห์แนวคิดของ Sparks-Langer and Colton (1991) และกรอบแนวคิดเกี่ยวกับระดับการวัดการคิดไตร่ตรอง Van Manen (1977) Sparks-Langer et al. (1990) Taggart and Wilson (2005) และ วิยะดา รัตนสุวรรณ (2547) สามารถแบ่งระดับการคิดไตร่ตรองได้เป็น 3 ระดับ คือ

- ระดับการไตร่ตรองเชิงบรรยาย (narrative level) หมายถึง ระดับความสามารถในการบรรยายถึงเรื่องราว หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- ระดับการไตร่ตรองเชิงเทคนิค (Technical level) หมายถึง ความสามารถในการอธิบายสาเหตุของปัญหาโดยใช้หลักการ ทฤษฎี หรือประสบการณ์เดิมทางการศึกษาที่ผ่านมา และความสามารถในการหาทางเลือกในการแก้ปัญหาได้หลากหลายวิธี โดยใช้หลักการ ทฤษฎี หรือประสบการณ์เดิมทางการศึกษา ที่ผ่านมาพิจารณาและวิเคราะห์ร่วมกับลักษณะของผู้เรียนและบริบทของสถานการณ์
- ระดับการไตร่ตรองเชิงวิพากษ์ (critical level) หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจ เลือกวิธี ทางแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทของสถานการณ์มากที่สุด โดยพิจารณาถึงผลลัพธ์ และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเกี่ยวกับเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอน คุณธรรม จริยธรรม สังคมและการเมือง

Reflective Coaching

เป้าหมาย

- เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการคิดไตร่ตรอง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนร่วมงาน
- เพื่อช่วยสะท้อนความคิดและความจริงของการกระทำให้เป็นระบบด้วยบรรยากาศที่สร้างสรรค์
- เพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของครูกับความรู้และปัจจัยภายนอกเพื่อเพิ่มทางเลือกและความมั่นใจในการตัดสินใจเลือก และลงมือกระทำการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองให้บรรลุจุดที่ มุ่งเน้น (โครงการสร้างความเข้มแข็งสิ่งแวดล้อมศึกษาในประเทศไทย, 2547ข)

กระบวนการ Reflective Coaching

วิชา วัตมวะวิชญ (2547) ได้สรุปกระบวนการในการโค้ชเพื่อวิจัยตนเองจากการดำเนิน โครงการวิจัย ปฏิบัติการในชั้นเรียนในโครงการสร้างความเข้มแข็งสิ่งแวดล้อมศึกษาในประเทศไทยไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผนปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างโค้ชกับนักวิจัย เช่น ตารางเวลาที่จะพบ รูปแบบ การนัดพบ

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมตัวของโค้ช โค้ชควรทบทวนเป้าหมายและหลักการโค้ช รวมทั้งศึกษา ข้อมูล พื้นฐานและบริบทการทำงานของนักวิจัยแต่ละคน รวมทั้งการศึกษาสภาพของโรงเรียน และ เส้นทาง การเดินทาง

ขั้นตอนที่ 3 สร้างความคุ้นเคย ทบทวนวัตถุประสงค์และพันธกิจที่นักวิจัยและโค้ชต้องเดินทางไป ด้วยกัน

ขั้นตอนที่ 4 การค้นหาปัญหาหรือสิ่งรบกวนจิตใจของนักวิจัย ที่ต้องการแก้ไขหรือปรับปรุง

ขั้นตอนที่ 5 การวางแผนแก้ปัญหาและลงมือกระทำตามแผน เป็นขั้นตอนที่โค้ชจะพานักวิจัยให้ คิด แนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหาโดยเชื่อมโยงกับการคิดไว้ในขั้นแรก

ขั้นตอนที่ 6 การติดตามการทำงานของนักวิจัย

เครื่องมือ / เทคนิคที่ช่วยในการ Reflective Coaching

- Diary Writing (การเขียนบันทึกประจำวัน) เป็นการบันทึกข้อเท็จจริง และความรู้สึกนึกคิดของ แต่ละ บุคคล จะส่งผลให้กระบวนการตัดสินใจและกระบวนการทำงานเป็นระบบ มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ (โครงการสร้างความเข้มแข็งสิ่งแวดล้อมศึกษาในประเทศไทย, 2547)

- Coaching แบ่งออกเป็น การโค้ชตัวต่อตัว และการโค้ชเป็นกลุ่ม และในการสังเกตการสอนและ ดำเนินการโค้ชสามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ก่อนการสังเกตการสอน โค้ชควรสร้างความคุ้นเคยกับครู

ช่วงที่ 2 ขณะสังเกตการสอน

ช่วงที่ 3 หลังสังเกตการณ์สอน โค้ชถามคำถามเพื่อช่วยสะท้อนการจัดการเรียนการสอนของครู และ ช่วยค้นหาปัญหาหรือสิ่งที่รบกวนจิตใจของครู

หลักการในการโค้ช แบ่งเป็นสิ่งที่โค้ชควรปฏิบัติ 3 ข้อ (3 Do) และสิ่งที่โค้ชไม่ควรปฏิบัติ 3 ข้อ (3 Don't) (โครงการสร้างความเข้มแข็งสิ่งแวดล้อมศึกษาในประเทศไทย 2547ก)

สิ่งที่โค้ชควรปฏิบัติ 3 ข้อ (3 Do) ได้แก่ (1) ให้กำลังใจ โดยการรับฟังนักวิจัยอย่างตั้งใจและเข้าใจ แล้วช่วยจับถูกและเชื่อมโยงประเด็นต่างๆ เพื่อจุดประกายพลังใจ และพลังความคิดสร้างสรรค์ (2) ส่งเสริม สนับสนุนให้นักวิจัยไตร่ตรองสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบในเหตุ-ผล ประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ และส่งเสริม ให้ครูคิดสร้างทางเลือกต่างๆ และตัดสินใจเลือกแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรม มุ่งเน้นในการปฏิบัติงานของ ตนเอง และ (3) ทำทนายและสนับสนุนให้นักวิจัยก้าวหน้าในการเปลี่ยนแปลง ตนเอง และศึกษาผลการ เปลี่ยนแปลงและพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเองอย่างสร้างสรรค์และต่อเนื่อง

สำหรับสิ่งที่โค้ชไม่ควรปฏิบัติ 3 ข้อ (3 don't) ได้แก่ (1) ไม่สั่ง (2) ไม่สอน และ (3) ไม่บอก คำตอบ
เนื่องจากพฤติกรรม 3 ข้อนี้ ถ้าโค้ชปฏิบัติจะเป็นการปิดโอกาสในการคิดและการสร้างสรรค์